

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З
ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ**

УКРАЇНСЬКА МОВА
5 КЛАС

Укладач Трофименко Л.І., кандидат педагогічних наук, ст. наук. співробітник
лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Київ – 2014

Основа: Програми та рекомендації до розподілу програмного матеріалу загальноосвітніх навчальних закладів для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. – К.: – 2009. Програми підготували М.К.Шеремет (керівник), В.В.Тищенко, В.В.Тарасун та ін.).

Пояснювальна записка

Програму з української мови для загальноосвітніх шкіл для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату укладено на основі програми для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (2012р.) відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, впровадженого з 1 вересня 2013 р. Зміст програми визначається напрямками та завданнями освітньої галузі «Мови і літератури» в загальноосвітній школі з поєднанням відповідної корекційно-розвиткової роботи, яка враховує особливості мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Основою програми навчання є Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів, що базується на принципах єдності і варіативності надання усім дітям в Україні однакових стартових умов у здобутті загальної середньої освіти незалежно від типу навчального закладу. Однак, необхідність урахування індивідуальних освітніх запитів учнів з порушеннями опорно-рухового апарату зумовила подовження (на 1 рік) терміну навчання дітей цієї категорії та визначення варіативної складової змісту загальної середньої освіти. Це стосується: певного скорочення обсягу базових програмових знань, дещо іншого погодинного розподілу змісту навчального матеріалу, виділення ключових акцентів корекційно-розвиткової роботи. Слід зауважити, що повільніші темпи засвоєння у початковій школі учнями з порушеннями опорно-рухового апарату програмового матеріалу за рахунок наявних мовленнєвих порушень та одночасна реалізація корекційного компоненту змісту навчання дають змогу на кінець 4 класу сформувати в учнів предметні і процесуальні знання практично на рівні учнів загальноосвітньої школи. Разом з тим, індивідуальні особливості розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату позначаються на можливостях засвоєння ними більш складного програмового змісту в старших класах. По-перше, це вимагає перегляду погодинного та змістовного співвідношення між освітніми галузями Базового навчального плану (що стосується, зокрема, подовження термінів засвоєння учнями таких навчальних предметів, як математика і українська мова). По-друге, особливості розвитку учнів потребують також врахування специфічних охоронно-педагогічних вимог у процесі їх навчання (поступовості у введенні й застосуванні термінології, уважності при виборі мовного матеріалу, спрощенні вимог до письмових робіт та усних відповідей, допомоги при узагальненні матеріалу і умовиводах тощо). Розкриття специфіки розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та відповідної корекційної спрямованості програмового змісту є актуальним у зв'язку з (часто) відсутністю спеціальної психолого-педагогічної освіти у вчителів, що викладають предметні знання в спеціальних школах.

Основна *мета* навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції.

Відповідно до поставленої мети головними *завданнями* навчання української мови в основній школі є:

- виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, дотримуючись норм українського етикету;

- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх з погляду нормативності, відповідності ситуації та сфері спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, здатності передавати її в самостійно створених висловлюваннях різних типів, стилів і жанрів;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу і людства загалом.

Корекційно-розвиткова робота має на меті:

- корекцію слухового (фонематичного) сприймання та на цій основі розрізнення та розпізнавання звуків української мови за їх акустичними, артикуляційними ознаками;
 - корекцію зорового гнозису, аналізу, синтезу, просторових уявлень;
 - корекцію вимови звуків відповідно до орфоепічних норм української мови;
 - корекцію темпоритмічної сторони мовлення;
- розвиток лексичної сторони мовлення шляхом розширення різних лексичних категорій, уміння користуватися лексичними мовними засобами у різних мовленнєвих ситуаціях;
 - корекцію граматичної системи мовлення на основі формування морфологічних та синтаксичних узагальнень, уявлень про морфологічні елементи слова та структуру речення, розвитку функції словотвору, морфологічного аналізу;
 - корекцію зв'язного (діалогічного, монологічного) мовлення на основі розвитку умінь граматично правильно та логічно висловлювати свої думки з метою комунікації та з дотриманням норм літературної української мови, сприймання та відтворення почутого та прочитаного тексту з використанням зорової опори та без неї, за уявленням та уявою, розвитку внутрішнього мовлення;
 - формування навичок усвідомленого мовного аналізу як основи для оволодіння і розвитку навичок читання та письма;
 - корекція дислексій, дисграфій, дизорфографій.

Навчальний матеріал розподіляється відповідно до курсу української мови для 5 класу разом з вимогами до рівнів мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної компетентностей учнів.

Мовленнєва й мовна лінія є основними, які визначають безпосередній предмет навчання, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) є засобом досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

Відповідно до Державного стандарту, *мовленнєва лінія* забезпечує формування мовленнєвої компетентності шляхом формування та удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), а також готовності розв'язувати проблеми особистісного і суспільного характеру (*мовленнєва компетентність*).

Призначення *мовної змістової лінії* здійснюється в процесі засвоєння учнями системних знань про мову й формування на їх основі відповідних умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження людини (*мовна компетентність*).

Зміст мовної змістової лінії подається за лінійним принципом, що доповнюється реалізацією системи міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, які зумовлюють систематичне й різнобічне збагачення словникового запасу й граматичної будови мовлення учнів

лексико-фразеологічними, граматичними, стилістичними засобами, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь і навичок, умінь користуватися різними лінгвістичними словниками.

Зазначені дві змістові лінії (мовленнєва й мовна) є основними, які визначають безпосередній *предмет навчання*, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) є *засобом* досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

Соціокультурна лінія сприяє формуванню соціокультурної компетентності шляхом засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини між статтями, поколіннями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку учнів. Ця змістова лінія передбачає добір, опрацювання й конструювання тематично й стилістично орієнтованих текстів, що забезпечать розвиток комунікативних умінь і навичок (*соціокультурна компетентність*). *Окремо години на реалізацію цієї змістової лінії не виділяються.*

Діяльнісна (стратегічна) лінія сприяє формуванню діяльнісної компетентності шляхом формування навчальних умінь і навичок, опанування стратегіями, що визначають мовленнєву діяльність, соціально-комунікативну поведінку учнів, спрямовані на виконання навчальних завдань і розв'язання життєвих проблем. Реалізація цієї змістової лінії відбувається у процесі роботи над опрацюванням навчального матеріалу мовної, мовленнєвої й соціокультурної змістових ліній, а також використання засвоєного інтелектуально-операційного й ціннісного змісту інших навчальних предметів. *Окремо години на реалізацію діяльнісної змістової лінії теж не виділяються.*

Внутрішньопредметні зв'язки є засобом зв'язку мовних знань: 1) з лексику, фразеологією, прислів'ями й крилатими висловами; 2) з граматику (морфологією й синтаксисом); 3) з культурою мовлення й стилістикою; 4) з текстом. Реалізація саме цих зв'язків визначає спрямування мовленнєвого розвитку школярів.

Здійснення практично на кожному уроці внутрішньопредметного зв'язку із лексику й фразеологією, прислів'ями, приказками й крилатими висловами забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів із порушеннями опорно-рухового апарату цими необхідними засобами. Важливе значення має також послідовне урізноманітнення граматичної будови мовлення школярів на рівні слова, словосполучення й речення. Загальновизнаною є й потреба в тому, щоб мовлення учнів було правильним не лише в правописному аспекті, а й стилістичному, а також в аспекті мовленнєвої культури. При цьому всі означені рівні та аспекти розвитку мовлення школярів можуть повноцінно реалізуватися лише за умови, якщо вони актуалізуються на найвищому рівні – рівні тексту. Саме на цьому рівні здійснюється вдосконалення вмінь досягати комунікативних цілей, тобто того, що має безпосередній вихід на мовленнєву практику.

Міжпредметні зв'язки забезпечують інтеграцію мови з іншими предметами, активно впливають на розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості, її свідомості й мислення, комунікативних умінь і навичок.

Структура програми

Програмовий зміст навчального предмету представлений нижче в табличній формі, в якій:

- структуровано зміст навчального пріоритетного матеріалу (за темами);
- вказано орієнтовну кількість годин на вивчення кожного з тематичних блоків-розділів разом з уроками узагальнення та тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів (учителю надається право коригувати його залежно від методичної концепції та конкретних навчальних ситуацій);
- наведено перелік основних вимог до загальноосвітньої підготовки учнів знань, умінь і навичок учнів, які є об'єктом контролю й оцінювання; розкрито спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати під час вивчення окремих тем.

УКРАЇНСЬКА МОВА
136 годин на рік (4 години на тиждень)

Мовленнєва змістова лінія
(34 години)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Відомості про мовлення. Загальне уявлення про мовлення; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо); мета спілкування і адресат мовлення; мовлення монологічне і діалогічне, усне й писемне; основні правила спілкування (бути ввічливими, привітними і доброзичливими, уважно, не перебиваючи, слухати співрозмовника, заохочувати його висловити свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати її, уміти висловити незгоду з позицією співрозмовника так, щоб не образити його; не розмовляти без потреби голосно, не вживати грубих слів, говорити про те, що цікаво адресатові мовлення та ін.) (практично). Тема й основна думка висловлювання; тема і мікротема. Ознайомлення з вимогами до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність). Помилки в змісті й побудові висловлювання (практично).	Учень/учениця: <i>розрізняє</i> такі поняття, як мовлення, види мовленнєвої діяльності, монолог, діалог, адресат мовлення; усну та письмову, монологічну та діалогічну форми; тему та основну думку, тему й мікротему висловлювання; мовні засоби зв'язку речень у тексті; стилі мовлення, сферу їх використання, типи і жанри мовлення; вимоги до мовлення; <i>визначає</i> тему, основну думку висловлювання; стилі (розмовний, художній і науковий) мовлення, сферу їх використання, типи (розповідь, опис предметів і тварин, роздум) і жанри мовлення (оповідання, відгук, замітка, лист); адресата мовлення і мету спілкування; вимоги до мовлення; <i>знаходить</i> взаємозумовлені змістові частини тексту - підтеми й мікротеми, засоби їх зв'язку між собою, зв'язку окремих речень у тексті; <i>ділить</i> текст на абзаци.	Формування уявлень та понять про мову, виховання поважного ставлення до неї як до найважливішого надбання українського народу. Розвиток умінь орієнтуватися у висловлюваннях, диференціювати стилі та типи висловлювання. Розвиток орієнтування у тексті, його структурних частинах.

Усна і письмова форми тексту (висловлювання). Простий план готового тексту. Належність висловлювання до певного стилю: розмовного, наукового, художнього, публіцистичного, офіційно-ділового (загальне ознайомлення). Ознайомлення із розмовним, науковим і художнім стилями, сферою їх використання. Типи мовлення (різновиди текстів): розповідь, опис, роздум. Особливості побудови розповіді на основі власного досвіду, опису окремих предметів і тварин, елементарного роздуму. Жанри мовлення: оповідання, відгук, замітка, лист, особливості їх побудови.		
Види робіт. Сприймання чужого мовлення. <i>Аудіювання (слухання-розуміння)</i> текстів діалогічного і монологічного характеру, що належать до стилів: розмовного, художнього, наукового; типів: розповідь, опис (в т. ч. опис окремих предметів, тварин), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, казка, легенда, переказ, пісня, вірш, загадка; прислів'я, приказки (об'єднані певною темою). <i>Читання мовчки</i> текстів діалогічного і монологічного характеру, що	Учень/учениця: <i>розуміє</i> висловлювання інших людей або звукозаписи з одного прослуховування (тривалість звучання незнайомих текстів розмовного і художнього стилів 4-5 хв., наукового – 3-4 хв.); <i>складає</i> первинне уявлення про зміст почутого (що, коли, в якій послідовності відбувається); <i>уміє прогнозувати</i> загальний характер змісту повідомлюваного на основі формулювання теми, основної думки (практично); <i>визначає</i> адресата і мету спілкування, причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні особливості тексту;	Розвиток слухової уваги, слухового сприймання, слухової пам'яті. Формування умінь аналізувати й узагальнювати отримані на слух відомості, розуміти їх значення. Розвиток навичок цілісного сприймання почутого повідомлення, його теми, логіку, мету. Формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у тексті.

належать до таких стилів: розмовного, художнього, наукового; типів: розповідь, опис (у т. ч. опис окремих предметів, тварин), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, казка, легенда, переказ, пісня, вірш, загадка; прислів'я, приказки (об'єднані певною темою).	<i>читає</i> мовчки відповідно до його віку та мовленнєвих можливостей незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення зі швидкістю 100-150 слів за 1 хв.; <i>виділяє і запам'ятовує</i> у прочитаному головне, тему і основну думку тексту, деталі; <i>добирає</i> заголовки до його частин (простий план); <i>ставить</i> запитання до прочитаного, відповідає на них; <i>переглядає</i> текст, знаходить у ньому вказані елементи (цифри, слова у лапках, слова із зносками, слова, написані з великої літери тощо); <i>оцінює</i> прочитаний текст з погляду новизни, змісту, виразності мовного оформлення, задуму тощо (з допомогою вчителя).	Розвиток навички мовчазного читання. Розвиток розумової операції прогнозування теми повідомлення.
Відтворення готового тексту. <i>Виразне читання вголос</i> художніх, науково-популярних текстів різних типів мовлення, що належать до таких жанрів, як оповідання, замітка, стаття, легенда, переказ, казка, прислів'я, приказки, пісня, вірш, байка (вивчення деяких із них напам'ять або близько до тексту). <i>Перекази (навчальні й контрольні)</i> за простим планом. <i>Говоріння.</i> Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису тварин, роздуму. Докладний переказ тексту наукового стилю. <i>Письмо.</i> Докладні перекази художнього тексту розповідного характеру з елементами опису предметів, тварин.	Учень/учениця: <i>виразно читає</i> вголос знайомі тексти різних стилів (розмовного, наукового і художнього), типів, жанрів мовлення із достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), плавно, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм; <i>оцінює</i> прочитаний уголос текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; <i>переказує</i> докладно (усно й письмово) почуті і прочитані тексти художнього і наукового стилів мовлення (обсягом 100-150 слів) зазначених у програмі видів за самостійно складеним простим планом, підпорядковуючи висловлювання темі та основній думці, з урахуванням комунікативного завдання, дотриманням композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму (з урахуванням мовленнєвих особливостей); помічає і <i>виправляє</i> недоліки в своєму мовленні; <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення.	Формування навички читання, усіх функцій та операцій, що входять до навички. Розвиток навички монологічного мовлення: планувати висловлювання, визначати головну думку повідомлення, дотримуватися послідовності викладу. Розвиток слухового контролю за власною вимовою шляхом зіставлення правильної вимови педагога. Розвиток умінь творчо переказувати текст в усній і письмовій формі. Формування умінь зосереджувати увагу на темі висловлювання, здійснювати аналіз основної думки, робити висновки про текст.

Створення власних висловлювань. Діалогічне мовлення. Діалог, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів (діалоги етикетного характеру, діалог-розпитування), за поданим початком, малюнками. Монологічне мовлення. Твори (навчальні й контрольні) без плану. Говоріння. Твори-описи окремих предметів, тварин (у тому числі за картиною) в художньому стилі. Відповідь на уроках української мови та інших предметів (за поданим планом або таблицею) в науковому стилі. Відгук про висловлювання товариша. Твір-оповідання про випадок із життя. Письмо. Твір-розповідь на основі власного досвіду в художньому стилі. Твори-описи окремих предметів, тварин у художньому і науковому стилях. Твір-роздум на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів у художньому стилі. Замітка в газету (із шкільного життя) інформаційного характеру.	Учень/учениця: <i>складає, розігрує</i> діалоги певного обсягу (орієнтовно 6-7 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, зразку, за поданим початком, опорними словами, малюнком, досягаючи комунікативної мети (тривалість діалогу 3-5 хв.); дотримується теми висловлювання, норм української літературної мови; <i>використовує</i> репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; <i>складає</i> усні та письмові твори (вказаних у програмі видів) з урахуванням мети й адресата мовлення, типу і стилю мовлення; <i>підпорядковує</i> висловлювання темі та основній думці; <i>використовує</i> вивчені мовні засоби зв'язку між реченнями в тексті; <i>вибирає</i> відповідно до умов спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній); <i>додержується</i> вимог до мовлення та основних правил спілкування; <i>знаходить і виправляє</i> недоліки та помилки в змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань; <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення.	Розвиток навичок діалогічного мовлення: самостійно ставити запитання до співбесідника, дотримуватися основної змістової лінії, заданої в діалозі, використовувати зразок, стимульний зоровий та слуховий матеріал. Формування навичок виразного мовлення: уміння передавати стиль повідомлення, характер персонажів за допомогою інтонації, дикції з дотриманням норм мовленнєвого етикету. Розвиток слухового контролю за вимовою та оформленням власних висловів.
---	--	--

Ділові папери. Лист рідним, друзям. Адреса.		

Мовна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Вступ (1 година)		
Значення мови в житті суспільства. Українська мова – державна мова України.	Учень/учениця: розуміє значення мови в житті суспільства, роль української мови як державної в Україні.	Розвиток умінь розуміти роль української мови як засобу вираження думок з метою комунікації; виховання поважного ставлення до української мови як державної.
Повторення вивченого в початкових класах(16 годин)		
Частини мови; основні способи їх розпізнавання. Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник. Дієслово. Прислівник. Прийменник. Сполучник. Правопис. Велика буква і лапки в іменниках. Голосні у відмінкових закінченнях іменників, прикметників, дієслів. Не з дієсловами. Правопис <i>-ися, -ться</i> у кінці дієслів. Написання прийменників із іншими частинами мови. Правопис вивчених прислівників. Апостроф. Знак м'якшення. Внутрішньопредметні зв'язки. Лексикологія. Уживання вивчених частин мови як синонімів і антонімів, у прямому і переносному значенні. Граматика. Роль вивчених частин мови в побудові речення і висловленні думки. Уживання прийменників та сполучників	Учень/учениця: <i>розпізнає</i> вивчені в початкових класах частини мови, визначаючи їх істотні ознаки; <i>розрізняє</i> нормативну та ненормативну лексику; <i>правильно пише</i> слова з вивченими орфограмами; <i>розставляє</i> розділові знаки в кінці речення, при звертанні, однорідних членах речення; <i>пояснює</i> вивчені орфограми і пунктограми; <i>знаходить і виправляє</i> орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>вміє користуватися</i> орфографічним і тлумачним словниками; <i>будує</i> речення із вивченими частинами мови, використовуючи їх у прямому, переносному значенні, як синоніми та антоніми (на обмеженому мовленнєвому матеріалі); <i>оцінює</i> випадки вдалого і невдалого їх використання; <i>складає</i> усні й письмові висловлювання на певну соціокультурну тему з використанням власного життєвого досвіду відповідно до	Закріплення навичок розпізнавати частини мови за запитаннями, визначенням їх лексико-граматичного значення та істотних ознак. Формування орфографічної пильності щодо вживання великої букви та лапок в іменниках, частки <i>не</i> перед дієсловами. Закріплення умінь визначати голосні у відмінкових закінченнях іменників, прикметників, дієслів. Розвиток умінь помічати орфограми, пунктограми, виправляти помилки під час їх запису. Закріплення умінь користуватися орфографічним і тлумачним словниками. Формування навички написання орфограм (<i>-ися, -ться</i> у кінці дієслів) на основі запитань до дієслів.

<i>і, та, й, а, але</i> для зв'язку слів у реченні. <i>Культура мовлення.</i> Розрізнення літературної лексичної норми та ненормативної лексики (вульгаризмів), слів української і російської мов з метою уникнення суржика. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь складати й поліпшувати висловлювання на основі використання власного досвіду.	визначеної комунікативної мети (з допомогою вчителя).	Закріплення навичок правильного написання слів з апострофом, знаком м'якшення. Актуалізація знань правил про вживання апострофа та знака м'якшення. Формування навички диференціації прийменників від інших частин мови та їх окремого написання. Розвиток навичок культури українського мовлення; виправляти помилки у власному мовленні; впізнавати та розрізняти суржикові слова та вирази.
Відомості з синтаксису і пунктуації (12 годин)		
<i>Словосполучення.</i> Відмінність словосполучення від слова, його форми і речення. Головне та залежне слово у словосполученні. Словосполучення лексичні та фразеологічні (практично). Граматична помилка та її умовне позначення (практично). <i>Речення, його граматична основа</i> (підмет і присудок). Речення з одним головним членом (загальне ознайомлення). Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні (повторення). Окличні речення (повторення). <i>Правопис.</i> Розділові знаки в кінці речень (повторення). Пунктуаційна помилка та її умовне позначення (практично). <i>Внутрішньоопредметні зв'язки</i> <i>Лексикологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і фразеологізмів, прислів'їв, крилатих	Учень/учениця: <i>називає</i>, що вивчає синтаксис і пунктуація; <i>відрізняє</i> словосполучення від слова (форми слова) і речення; <i>розпізнає</i> види речень за метою висловлювання, окличні речення; межі речень у тексті, частини складного речення, що мають будову простих; словосполучення, граматичну основу речення, головне і залежне слово у словосполученні; <i>правильно інтонує</i> речення різних видів; <i>ставить</i> та <i>обґрунтовує</i> розділові знаки в кінці речення; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> граматичні й пунктуаційні помилки; <i>добирає</i> синонімічні словосполучення і речення, різні за будовою, у тому числі фразеологізми; <i>формулює</i> теми текстів у формі словосполучень і речень; <i>переказує</i> своїми словами почуте і прочитане, вживаючи прислів'я і приказки; <i>використовує</i> у мовленні виразні й доцільні	Формування умінь розрізняти словосполучення від слова, від речення. Розвиток правильної інтонації відповідно до виду речення. Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків під час написання речень. Розвиток умінь формулювати тему тексту на основі аналізу його змісту. Розвиток зв'язного мовлення на основі переказу прочитаного та почутого.

висловів. <i>ГраMATика.</i> Спостереження за використанням вивчених частин мови в ролі головного і залежного слова. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Практичне засвоєння словосполучень, у яких допускаються помилки у формі залежного слова; синоніміка словосполучень різної будови. Інтонування розповідних, питальних, спонукальних, а також окличних речень. Використання розповідних, питальних, спонукальних, а також окличних речень у вивчених стилях мовлення. Синоніміка простих речень різних видів. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь лаконічно формулювати теми усних і письмових висловлювань, переказувати своїми словами сприйняту інформацію, використовуючи у висновку прислів'я і приказки, давати визначення понять.	словосполучення з ряду синонімічних, різні за будовою і метою висловлювання речення, у тому числі прислів'я, крилаті вислови; <i>виступає</i> з повідомленнями на вивчену лінгвістичну тему, добираючи приклади на підтвердження висловлених суджень.	
Міжпредметні зв'язки. Прислів'я, приказки, співвідносні із словосполученням і реченнями (література).		
Другорядні члени речення (6 годин)		
Другорядні члени речення: додаток, означення, обставини Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів. <i>ГраMATика.</i> Способи вираження означення, додатка й обставин різними частинами мови.	Учень/учениця: <i>розрізняє</i> додатки, означення, обставини; <i>виділяє</i> другорядні члени умовними позначками; <i>будує</i> речення, поширюючи їх додатками, означеннями, обставинами, у тому числі із засвоєними словами в ролі другорядних членів речення; <i>переказує</i> невеликі художні тексти з елементами опису; <i>складає</i> висловлювання про прочитане, почуте,	Формування умінь визначати та розрізняти другорядні члени речення за синтаксичним значенням, виділяти їх на письмі. Розвиток та закріплення навички поширювати речення другорядними членами речення. Розвиток навичок монологічного мовлення, запам'ятовувати почуті та прочитані невеликі тексти для переказу.

<i>Культура мовлення.</i> Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь поширювати думку з допомогою другорядних членів речення, давати поширені визначення понять, будувати висловлювання типу роздуму, розповідати короткі історії.	випадки з власного життя, виражаючи особисте ставлення до навколишнього.	Розвиток умінь аналізувати зміст прочитаного та почутого, виражати власне ставлення до подій життя та до навколишнього.
Міжпредметні зв'язки. Відомості про епітет, порівняння, пейзаж, літературний портрет, їх зображувально-виражальну роль (література).		
Речення з однорідними членами (7 годин)		
Речення з однорідними членами (без сполучників і зі сполучниками <i>а, але, і</i>). Узагальнююче слово при однорідних членах речення. <i>Звертання.</i> Ознайомлення з найбільш уживаними <i>вставними словами</i> (практично). <i>Складні речення</i> із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком. <i>Правопис.</i> Кома між однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнюючих словах у реченнях з однорідними членами. Розділові знаки при звертанні (повторення). Виділення вставних слів на письмі комами. Кома між частинами складного речення, що мають будову простих речень, входять у складне і з'єднані безсполучниковим зв'язком та сполучниками. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і	Учень/учениця: <i>розрізняє</i> однорідні члени речення, узагальнюючі слова при них, звертання, вставні слова в реченні, складні речення; <i>правильно інтонує</i> речення з однорідними членами, звертаннями і вставними словами, складні речення; <i>розставляє</i> розділові знаки між однорідними членами, при звертаннях і вставних словах, у складному реченні, обґрунтовує їх за допомогою вивчених правил; <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>будує</i> речення з однорідними членами, звертаннями і вставними словами, складні речення; <i>оцінює</i> роль однорідних членів, звертань і вставних слів у реченні, а також складних речень у тексті; <i>бере участь</i> у діалогах на визначені теми та відповідно до запропонованої ситуації; <i>складає</i> висловлювання типу розповіді та опису з урахуванням адресата мовлення,	Формування умінь розрізняти складні речення із сполучниками та без них шляхом виділення сполучників <i>а, але, і</i> та розуміння їх значення в складі речення і на цій основі розрізняти прості та складні речення. Формування умінь розрізняти однорідні члени речення шляхом відповіді на запитання до них, розділяти їх на письмі. правильно інтонувати їх під час читання. Закріплення вивчених правил про розділові знаки шляхом практичного виконання спеціальних вправ. Формування орфографічної пильності щодо використання розділових знаків при написання складних речень. Стимулювати учнів до участі у діалогах, складання розповідей з використанням простих та складних речень.

фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів. <i>Культура мовлення.</i> Додержання правильної інтонації в реченнях з однорідними членами, із звертаннями і вставними словами, у складних реченнях. Використання звертань і вставних слів у розмовному і художньому стилях мовлення. Синоніміка складних речень, складних і простих речень. Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь складати висловлювання типу опису і розповіді, а також діалоги, застосовуючи риторичні засоби для привернення уваги до адресата повідомлення.	використовуючи різні за будовою прості та складні речення.	
Пряма мова. Діалог. (6 годин)		
<i>Правопис.</i> Розділові знаки при прямій мові. Тире при діалозі. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських), прислів'їв, крилатих висловів. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Додержання правильної інтонації в реченнях із прямою мовою і в діалогах. Синоніміка речень із прямою і непрямою мовою. Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь складати	Учень/учениця: <i>розрізняє</i> слова автора і пряму мову в реченні з прямою мовою; <i>правильно інтонує</i> речення з прямою мовою; <i>ставить</i> та <i>обґрунтовує</i> розділові знаки при прямій мові та діалозі; <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>оцінює</i> роль звертань і діалогів у художніх творах; <i>складає</i> висловлювання, використовуючи речення з прямою мовою та діалогом, із засвоєними словами і виразами для докладної, точної та виразної передачі почутого і прочитаного.	Розвиток умінь розуміти та виділяти інтонаційно та на письмі пряму мову за допомогою розділових знаків, розділяти її і слова автора. Формування орфографічної пильності щодо написання розділових знаків у реченнях із прямою мовою. Розвиток умінь складати речення з метою створення діалогу. Вправлення у активній участі в діалозі з використанням прямої мови.

повідомлення, що містять висловлювання відомих людей, крилаті вислови в ролі аргументів, брати участь у процесі обговорення певних проблем, у диспутах.		
Міжпредметні зв'язки. Звертання, діалоги в художніх творах (література)		
Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія (20 годин)		
<i>Звуки мови і звуки мовлення.</i> Голосні та приголосні звуки. Приголосні тверді та м'які, дзвінки й глухі; вимова звуків, що позначаються буквами <i>г і ґ</i>. <i>Позначення звуків мовлення на письмі.</i> Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв <i>я, ю, є, ї</i>. <i>Склад. Наголос.</i> Орфоепічний словник і словник наголосів. Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Ненаголошені голосні [e], [u], [o] в коренях слів. Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Орфоепічна помилка (практично). <i>Правопис.</i> Орфограма (практично). Основні правила переносу. Позначення на письмі ненаголошених голосних [e], [u] у коренях слів. Орфографічний словник. Орфографічна помилка (практично), її умовне позначення. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів.	Учень/учениця: <i>визначає</i>, що вивчає фонетика, графіка, орфоепія, орфографія; <i>розрізняє</i> в словах тверді і м'які, дзвінки і глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні; <i>визначає</i> звукове значення букв <i>я, ю, є, ї</i>; <i>визначає</i> основні випадки чергування голосних і приголосних звуків; звукове значення букв у слові; <i>вимовляє</i> звуки в словах відповідно до орфоепічних норм; <i>користується</i> орфографічним словником; <i>правильно пише і обґрунтовує</i> слова з вивченими орфограмами; <i>знаходить і виправляє</i> орфоепічні та орфографічні помилки на вивчені правила; <i>використовує</i> логічний наголос для виділення слів із смисловим навантаженням; орфоепічний словник і словник наголосів для самоконтролю власної вимови; <i>складає</i> повідомлення на певну соціокультурну тему, використовуючи засвоєні слова, фразеологізми, афоризми, дотримуючись інтонації як риторико-мелодійної сторони мовлення, засобів милозвучності, елементів звукової організації тексту, мовних норм.	Корекція процесів розрізнення звуків мови і мовлення з їх акустико-артикуляційними ознаками. Уточнення вимови звуків, корекція недоліків вимови порушених звуків. Розвиток контролю, самоконтролю за вимовою звуків, знаходити і виправляти орфоепічні помилки у власному мовленні та мовленні оточуючих. Удосконалення навичок чіткого, виразного мовлення відповідно до орфоепічних норм, дотримання відповідного інтонуювання, логічних наголосів, мелодики у власних висловлюваннях. Розрізнення у вимові та позначення на письмі ненаголошених і наголошених голосних у словах. Закріплення знань алфавіту. Формування умінь співвідносити на письмі звуки і букви, визначати звукове позначення букв <i>я, ю, є, ї</i>.

<i>Культура мовлення.</i> Правильна вимова наголошених і ненаголошених голосних. Використання логічного наголосу для виділення у вимові смислового навантаження. Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вміння правильної вимови голосних і приголосних у процесі виступів з доповідями, повідомленнями і творами на певну соціокультурну тему. Використання інтонації як риторико-мелодійної сторони мовлення (логічний наголос, пауза, темп, мелодика, тембр голосу).		Формування навичок визначати вивчені орфограми, знаходити і виправляти орфографічні помилки на вивчені правила. Закріплення умінь користуватися орфографічним, орфоепічним словниками.
Міжпредметні зв'язки. Особливості звукової організації художнього тексту (література).		
Вимова приголосних звуків (15 годин)		
Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. <i>Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (практично).</i> Чергування [о] – [а], [е] – [і], [е] – [и]; [о], [е] з [і]; [е] – [о] після [ж], [ч], [ш]; [и], [і] після [ж], [ч], [ш], [шч] та [г], [к], [х] у коренях слів; [г], [к], [х] – [ж], [ч], [ш] – [з'], [ц'], [с']. Основні випадки чергування у – в, і – й. <i>Орфоенія.</i> Вимова префіксів з- (зі-, с-), роз-, без-. <i>Правопис.</i> Позначення м'якості приголосних на письмі буквами ь, і, є, ю, я. Сполучення ьо, йо. Правила вживання знака м'якшення.	Учень/учениця: <i>розпізнає</i> у словах і словосполученнях явища уподібнення, спрощення, чергування; <i>вимовляє</i> приголосні звуки відповідно до орфоепічних норм; <i>правильно пише</i> слова з вивченими орфограмами й обґрунтовує їх; <i>користується</i> словником іншомовних слів; <i>знаходить і виправляє</i> орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила; <i>складає</i> речення і мікротексти із засвоєними новими словами, фразеологізмами, афоризмами; <i>виступає</i> із усним чи письмовим повідомленням на певну соціокультурну тему, використовуючи виражальні засоби мови для висловлення емоційно-ціннісного ставлення до світу.	Формування спрямованості уваги до слів та словосполучень із зазначеними мовними явищами. Корекція вимови порушених звуків, удосконалення та уточнення вимови коригованих звуків відповідно до орфоепічних норм. Формування правильної вимови слів з префіксами з- (зі-, с-), роз-, без-, з апострофом. Формування орфографічної пильності щодо слів зі сполученнями ьо, йо, з подвоєнням та подовженням приголосних.

Правила вживання апострофа. Правильна вимова та написання слів з апострофом. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків. Написання слів іншомовного походження: <i>и, і</i> у словах іншомовного походження; правопис знака м'якшення та апострофа; подвоєння букв у загальних і власних назвах. Словник іншомовних слів. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь висловлювати власні думки і почуття, виражати особисту позицію щодо світу.		Закріплення умінь правильної вимови та написання слів з апострофом.
Лексикологія. Фразеологія (7 годин)		
<i>Лексичне значення слова.</i> Однозначні і багатозначні слова (повторення). Вживання багатозначних слів у прямому і переносному значеннях (повторення). Лексична помилка (практично). Загальноновживані (нейтральні) і стилістично забарвлені слова. Ознайомлення з тлумачним і перекладним	Учень/учениця: знає, що вивчає лексикологія і фразеологія; визначає належність слів до певної лексичної категорії: однозначні й багатозначні, загальноновживані, (нейтральні) і стилістично забарвлені слова, групи слів за значенням; фразеологізми, а також їх роль у тексті; <i>пояснює</i> (у нескладних випадках) значення відомих	Формування та закріплення умінь розуміти та вживати слова різних семантичних груп, розрізняти слова різного семантичного забарвлення, стилю. Формування розуміння фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів та їх ролі в мовленні.

словниками. <i>Групи слів за значенням:</i> синоніми, антоніми, омоніми. Ознайомлення зі словниками антонімів, синонімів. <i>Фразеологізми.</i> Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення. Ознайомлення із фразеологічним словником. Походження (етимологія) слова. Етимологічний словник української мови. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Уживання слів відповідно до їх значення. Доречне використання слів із переносним значенням, стилістично забарвлених слів, лексичних повторів і синонімів як засобу зв'язку речень у тексті, а також синонімів для уникнення невиправданих повторів слів. Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Розвиток умінь увиразнювати мовне оформлення висловлювання з допомогою лексико-фразеологічних засобів.	слів, їх походження, значення фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів; <i>користується</i> тлумачним і перекладним, етимологічним, фразеологічним словниками, словниками синонімів, антонімів; <i>добирає</i> з-поміж синонімів, антонімів, фразеологізмів найбільш відповідні контексту; <i>редагує</i> тексти з лексичними помилками; <i>використовує</i> вивчені лексичні мовні засоби, у тому числі слова в переносному значенні, синоніми й антоніми, епітети й порівняння у стандартних і нестандартних мовленнєвих ситуаціях, удосконалюючи мовне оформлення висловлювання.	Розвиток умінь добирати і використовувати синоніми, антоніми, фразеологізми відповідно до контексту в усному мовленні та на письмі з метою уникання лексичних повторів.
Міжпредметні зв'язки. Епітети, порівняння, синоніми, характерні для усної народної творчості, фразеологізми (література).		
Будова слова. Орфографія (12 годин)		
Корінь, суфікс, префікс і закінчення – значущі частини слова (повторення і поглиблення відомостей).	Учень/учениця: <i>виділяє</i> у слові закінчення, корінь, префікс,	Закріплення умінь виділяти в слові усі його значущі частини. Удосконалення навичок морфологічного аналізу.

Орфоепія. Вимова префіксів <i>пре-, при-, при-</i>. <i>Правопис.</i> Вивчені орфограми в значущих частинах слова (повторення). Написання префіксів <i>пре-, при-, при-</i>. Внутрішньопрямі зв'язки. <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння нових слів (у тому числі власне українських) і фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів. <i>Грамматика.</i> Особливості будови вивчених частин мови. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Використання в мовленні слів із суфіксами і префіксами, що надають емоційного забарвлення і виразності тексту. Спільнокореневі слова як засіб зв'язку речень у тексті. Уникнення помилок, пов'язаних з невиправданим уживанням спільнокореневих слів. Засвоєння складних випадків слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь знаходити інформацію до обраної теми, аналізувати її, виділяти головне і другорядне, добирати ключові слова для висловлювання, розташовувати в логічній послідовності відповідно до задуму.	суфікс та основу; <i>розрізняє</i> форми слова і спільнокореневі слова; <i>правильно пише й обґрунтовує</i> слова з вивченими орфограмами; <i>знаходить і виправляє</i> орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила, а також лексичні помилки; <i>складає</i> речення і мікротексти з використанням слів із суфіксами і префіксами, що надають емоційного забарвлення і виразності тексту; <i>створює</i> висловлювання відповідно до задуму, упорядковуючи дібрані відомості в логічній послідовності, використовуючи ключові слова і речення, надаючи виразності мовному оформленню.	Удосконалення вимови слів з префіксами <i>пре-, при-, при-</i>. Розвиток умінь диференціювати форми слова з спільнокореневими словами. Формування орфографічної пильності щодо слів з префіксами <i>пре-, при-, при-</i>.
Повторення й узагальнення у кінці року.	Учень/учениця: <i>повторює</i> вивчені відомості; <i>класифікує й систематизує</i> їх;	Розвиток мисленнєвих процесів: узагальнення, класифікація, аналогія, аналіз та синтез).

Синтаксис і пунктуація. Лексикологія, фразеологія. Будова слова і орфографія. Фонетика і графіка. Орфоепія й орфографія.	узагальнює поняття, закономірності, правила та винятки з них.	
---	---	--

Соціокультурна змістова лінія
(протягом року)

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів		
Я і українська мова й література.	Українська мова – один із найважливіших складників української культури. Дивовижний світ української природи.	«Мова – найцінніший скарб, мудра берегиня народу». «Чому треба берегти рідну мову».	Учень/учениця: сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети, зокрема використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини, української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу; усвідомлює необхідність бути готовим і здатним дотримуватися	Виховання усвідомлення про рідну країну, її символи, мови народів. Вправління у правильній вимові назв міст, свят (у тому числі дитячих), національних звичаїв, розповіданні віршів, прислів'їв про Україну, про українську мову тощо. Розвиток правильних, зв'язних висловлювань у процесі розповіді та переказів про Україну. Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій. Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї. Виховання любові до природи.
Я і Батьківщина (її природа, історія)	Єдність з рідною природою в різні пори року. Історичне минуле України на різних етапах розвитку українського народу.	«З чого починається Батьківщина». «Чому необхідно знати свою історію».		
Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).	Історія мого міста, села – частина історії України. Запорізьке козацтво в українській історії й національній самосвідомості. Герої доби козацтва. Національна державна символіка України. Культурна спадщина України. Коріння	«Не хлібом єдиним живе людина», «Народна пісня – душа народу». «Краса врятує світ», «Моя зустріч із прекрасним». «Ой роде наш красний», «Вірний		

Я і мистецтво (традиційне й професійне). Я і ти (члени родини, друзі, товариші). Я і ми (класний колектив, народ, людство) Я як особистість	української культури. Залишки Трипільської культури. Національні звичаї, традиції, обряди й свята – віковічні духовні засади розвитку народу. Багатство народної символіки. Народне українське мистецтво - вищий вияв творчого генія народу. Народні митці України. Родинно-побутова культура: структура, функції сім'ї, глибока й всеперемагаюча материнська, батьківська любов до дітей, шанобливе ставлення до бабусі й дідуся, родичів, прив'язаність до отчого дому. Моя школа, мій клас. Значення колективізму. Український народ. Людська спільнота. Покликання людини. Творче, самобутнє світобачення кожної особистості, реалізація її творчого потенціалу. Видатні українці.	приятель – то найбільший скарб». «Шкільна родина», «Я – українець (українка)». «Ким я хотів(ла) б бути і стати й чому?», «Які риси характеру я хочу в собі виховати?».	морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності	
---	---	---	---	--

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

(протягом року)

Види загальнонавчальних умінь	Орієнтовні вимоги до рівня діяльності компетентності учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи та очікувані результати
Організаційно-контрольні	Учень /учениця: (за допомогою вчителя): визначає мету власної пізнавальної діяльності; планує діяльність для досягнення мети; реалізує визначений план; оцінює здобутий результат.	Розвиток умінь ставити мету, планувати свою діяльність під час виконання навчальних вправ, завдань. Розвиток умінь оцінювати здобуті результати діяльності, висловлювати ставлення до виконаної роботи (за допомогою вчителя встановлює критерії та орієнтири оцінки).
Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)	Учень /учениця: (за необхідною допомогою вчителя): аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює їх; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.	Корекція мовлення у процесі розповіді. Розвиток зв'язного мовлення, темпо-ритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей та етапів корекції). Вправління в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах. Виховання культури мовлення, поведінки.
Творчі	Учень/учениця: (за певною допомогою вчителя): уявляє словесно описані предмети і явища; переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; помічає й формулює проблему в процесі навчання;	Розвиток творчого уявлення. Розвиток умінь переносити засвоєні знання і вміння на нову ситуацію. Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів. Розвиток логічного мислення.

	усвідомлює структуру предмета вивчення; робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми; добирає аргументи для його доведення (у нескладних випадках).	
Естетико-етичні	Учень/учениця: (за необхідною допомогою вчителя): помічає красу в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей; спроможний критично оцінювати власні вчинки.	Розвиток зв'язних висловлювань. Формування почуття прекрасного в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей.